

Herbert Spencer.

W. H. Hudson: An Introduction to the Philosophy of Herbert Spencer.

III.

Programmet til »The Synthetic Philosophy« blev udarbejdet og offentliggjort i 1859—60. I Løbet af omtrent en Menneskealder har derefter Herbert Spencer udsendt en statelig Række af Bind og derigennem paa det nærmeste indfriet det Løfte, Programmet gav. At det lykkedes ham saa nøjagtigt at gennemføre det Program, han havde udkastet, beviser, at førend Pennen sattes til Papiret, var Stoffet og Ideerne lagt tilrette i hans Hoved med en forbavsende Sikkerhed; det er et temmeligt enestaaende Kunststykke med en saadan Nøjagtighed i Løbet af noget over tredive Aar at kunne gennemføre en Plan af et saadant Omfang.

Saaledes som Planen var lagt og saaledes som den ogsaa blev gennemført, skulde »den synthetiske Filosofi« aabnes med en Redegørelse for de første Principer og derhos bestaa af en biologisk, en psykologisk, en sociologisk og en ethisk Del.

Her kunne vi ikke fordybe os i alle disse forskellige, omend sammenknyttede Emner. Vi holde os til,

hvad der ligger os nærmest, og vende os da, følgende Professor Hudson, til Spencers Sociologi*).

I.

Herbert Spencers sociale og politiske Lærdomme ere i deres Hovedtræk velbekendte for mange Læsere, der ellers ikke kende noget videre til hans Bøger. Hans mest populært skrevne og mest udbredte Bøger ere — alene med Undtagelse af den lille Bog om Opdragelsen — de Bøger, i hvilke han direkte tager fat paa de Problemer, der angaa Borgernes Forhold indbyrdes og Forhold til Regeringen. I »Social Statics«, i »Introduction to the Study of Sociology« og i »The Man *versus* the State« har han med sjelden Styrke og Klarhed behandlet disse Problemer i deres brogede

---

*) Hudson meddeler Spencers Definition af »Evolution« i dens simpleste Form saaledes: »Evolution is a continuous change from indefinite incoherent homogeneity to definite coherent heterogeneity of structure and function, through successive differentiations and integrations«. Hvorledes Spencer er kommen til denne Definition, derfor gør Mr. Hudson Rede, i det Hele klart og forholdsvis kortfattet. Han bemærker, efter at have anført Definitionen, at Publikum jo temmelig gennemgaaende har en betydelig Rædsel for Abstraktioner og er tilbøjeligt til at mene, at da lange og usædvanlige Udtryk ofte benyttes for dermed at skjule Tankernes Fattigdom, saa maa man altid vente at finde Fattigdom i Tankerne, saa snart man ser udviklede og fremmedagtige Udtryk benyttede. En Formel som den oven citerede har da ofte maattet finde sig i at blive latterliggjort. Mr. Kirkman har paataget sig at oversætte Definitionen »into plain English«, og Resultatet ser saaledes ud: »Evolution is a change from a nohowish, untalkaboutable, all-alikeness to a somehowish and in-general talk-aboutable, not-all-alikeness, by continuous somethingelseifications and stick-togetherations«. Som Spøg betragtet kan denne Oversættelse være pudsigt nok — som et Argument vejer den selvfølgelig intet.

Former, og har været særligt heldige i Valget af oplysende Exempler, og skønt der er filosofisk Sammenhold i hele Slutningsrækken, skønt de første Principer helt igennem vises at være den faste Grundvold, hvorpaa enhver fremsat Sætning hviler, er dog det populære Standpunkt gennemført: Argumentationen tager snarere Sigte paa den almindelige Læser end paa den specielle Forsker. Af det større Publikum antages eller forkastes Herbert Spencers individualistiske Theorier uden nogen Tanke om deres Forhold til hans filosofiske System som et Hele; hvorledes de kom ind i det, og hvilken bestemt Plads de her indtage, er Spørgsmaal, som sjældent tages i Betragtning.

Dette er saa meget mere naturligt, fordi vi (eller i alt Fald de fleste af os), selv om vi ere blevne trætte af at »bo i Overleveringens møblerede Lejligheder«, ikke have udarbejdet os en systematisk Livs-Theori. Vi have, hvad vi behage at kalde vore Ideer (mere korrekt: Indtryk) om de fleste Ting, og jo mindre vi forstaa af en Sag, desto stærkere pleje vore Menings-Ytringer at være. Men disse Ideer hænge sjældent indbyrdes sammen, ere sjældent knyttede til dybt underliggende Principer. Deres Rødder strække sig ned i vort Følelsesliv, og drage derfra deres Næring; forskellige tilfældige Omstændigheder i vor tidligste Opdragelse, i vore Omgivelser, vor Selvinteresse eller Klasseinteresse give dem, uden at vi selv vide af det, deres særlige Form og Farve. Det er pudsigt, naar vi studere vore Venner (Modsigelserne hos os selv ville vi neppe være i Stand til at opdage), at bemærke, hvilket et Virvar af modsigende Meninger de fleste af dem forstaa at finde Plads til, uden at det synes, deres

Selvtilfredshed eller Sjælsro et Øjeblik bringes i Forlegenhed derved. En Ærke-Radikal, der stilles ligeoverfor en ny Form af et gammelt Spørgsmaal, udvikler pludselig en kras Konservatisme; en bigot Konservativ opkaster sig i et eller andet specielt Spørgsmaal til Talsmand for Doktriner, paa hvilke han i andre og maaske mere sædvanlige Tilfælde vilde se med Rædsel. Folk, der ville drive Verden frem i en Retning, holde den tilbage i andre; Fortidens og Fremtidens Evangelier forkyndes i samme Aandedræt af samme Person. Faa erkende det Meningsløse i alt dette; Faa forstaa, hvilket aandeligt Anarki, hvilken Løshed i de sociale Bestræbelser, der maa flyde heraf; endnu Færre forstaa, at det skyldes en hos de Fleste tilstedeværende Mangel paa Øvelse i at tænke methodisk, en Mangel paa store centrale Principer.

Naar Folk ikke bryde sig om Manglen paa Sammenhæng i deres egne Forestillinger, er det rimeligt, at de heller ikke give sig til at undersøge, hvorledes det forholder sig med Anskuelsernes Sammenhæng hos andre Folk. Faa de fat paa en eller anden af Spencers Bøger, tænke de altsaa vel over, hvad der staar i den; men om denne enkelte Bogs Sammenhæng med Spencers øvrige Bøger spørge de i Almindelighed ikke. Spencers Individualisme hænger muligvis organisk sammen med de af ham udviklede Evolutions-Principer, og maaske gør den det ikke; — det er noget, Folk i Almindelighed ikke spørger om, om de end ere meget parate til at diskutere hans Individualisme i og for sig. Hudson har netop sat sig den modsatte Opgave. At betragte Spencers sociale og politiske Synsmaader med Hensyn til deres praktiske Anvendelse, vilde føre ham udenfor de Grænser, han har afstukket for sin »In-

roduction to the Philosophy of Herbert Spencer«; derimod har han netop ønsket at accentuere, at Spencers sociologiske Anskuelse organisk høre sammen med hans hele Evolutions-Opfattelse.

2.

Sir James Mackintosh's engang berømte Sætning: »constitutions are not made, but grow« slog hans Samtid som særdeles original og skarpsindig; — men, som Spencer siger, »det, som vor Tid finder mest mærkeligt ved den, er, at man nogen Tid fandt den saa mærkelig«. Ikke blot er det Princip, der ligger i den, for længe siden gaaet over til at blive en Trivialitet; men fra Evolutions-Standpunktet se vi nu alle, at den kun udgør en lille Del af en langt videre Sandhed. I alle sine Former og i alle sine Forgreninger er selve Samfundet ikke en kunstigt sammenstykket Genstand, men en Ting af langsom og naturlig Udvikling. Det maa opfattes som en levende Ting, ikke som en Mechanisme.

Sammenligninger mellem Samfundet og en individuel Organisme ere blevne gjorte før Spencers Tid, men paa en for løs og ubestemt Maade til at kunne være til megen Nytte. Spencer, der allerede i en Artikel om »The Social Organism«, som i Jan. 1860 offentliggjordes i Westminster Review, havde Spørgsmaalet for, bestræbte sig for at give Analogierne mere Fasthed. Gengiven i den stærkest muligt sammentrængte Form lyde de af ham dragne Paralleller saaledes:

1. Begyndende som smaa Aggregationer tage baade Samfund og Individ umærkelig til i Masse, i nogle Tilfælde i en saadan Grad, at de kunne voxer op til en Masse, der er Tusinder af Gange større end den oprindelige.

2. Baade Samfund og Individ, der begynde med en saa usammensat Bygning, at de betragtes som strukturløse, faa under deres Væxt en bestandigt mere sammensat Bygning.

3. I et Samfund i dets tidlige uudviklede Tilstand, ligesom i en individuel Organisme i dens tidlige og uudviklede Tilstand findes der neppe nogen gensidig Afhængighed mellem Delene; i begge Tilfælde erhverve Delene efterhaanden en gensidig Afhængighed, og denne bliver tilsidst saa stor, at hver Dels Liv og Virksomhed kun muliggøres ved det Øvriges Liv og Virksomhed.

4. Et Samfunds Liv og Udvikling er uafhængig af og langt længere end det Liv og den Udvikling, nogen af dets Enheder har at opvise, idet disse fødes, voxe, reproducere og dø, medens det politiske Legeme, der er sammensat af dem, overlever Slægt efter Slægt, tiltagende i Masse, i Bygningens Fuldstændighed og i funktionel Virksomhed.

En Betragtning af disse Analogier vil gøre det klart, at de vigtigste af dem (Nr. 2 og 3) indeholde Elementer, som bringe Samfundets Væxt direkte ind under den almindelige Evolutions-Lov. Samfund gaa, ligesom de individuelle Organismer, under deres Udviklings Forløb fra Simpelhed til S sammensathed i Bygningen, samtidigt med at de forskellige Dele efterhaanden erhverve større og større gensidig Afhængighed; med andre Ord: Forandringen gaar i Retning af baade stigende Heterogenitet og stigende Enhed. De vilde Stammer, der staar lavest paa Udviklingsstigen, ere blot løse, næsten homogene Samlinger af Individier og Familier, der leve opad hverandre, men knap nok afhængige af hverandre. Bortset fra de Forskelligheder

i Magt og Virksomhed, der betinges ved Kønsforskellen, findes der næsten ingen Forskel. »Enhver Mand er Kriger, Jæger, Fisker, Værktøjsfabrikant, Husbygger; enhver Kvinde udfører det samme Trællearbejde«. Der har endnu ikke fundet nogen Specialisation Sted mellem Delene; og samtidigt »er enhver Familie sig selv nok og kunde, udenfor Forsvars- og Angrebs-Formaal, ligesaa godt leve borte fra de Øvrige«, — den gensidige Afhængighed er ringe. Meget tidligt begynder imidlertid vigtige Forandringer at gøre sig bemærkede. Differentiation begynder. Der fremstaar Høvdinge, og Forskellen mellem Regerende og Rege-rede udvikler sig; de politiske Organisationer blive mere og mere sammensatte. De industrielle Forskel-ligheder, der udvikle sig samtidigt hermed, ere endnu betydeligere. De individuelle Familier producere ikke mere for sig selv alene, dække ikke mere selv hele deres Forbrug. Arbejdet specialiseres og deles, og Delingen gaar stedse videre. Men jo mere Heterogen-iteten stiger, desto stærkere maa ogsaa Integrationen stige. Arbejdets stigende Deling følges nødvendigvis af en stedse større indbyrdes Afhængighed mellem de Individider, mellem hvilke Arbejdet er blevet delt.

Fra den sociale Væxts første Trin lige ned til den Udvikling, hvorefter Aviserne idag bringe Beretning, har det, vi kalde Fremskridt, altid været saaledes karakteriseret. Alle Forandringer i Retningen fremad have været Forandringer, der gjorde den sociale Struktur mere sammensat, samtidigt med at forøge den organ-iske Enhed, og denne dobbeltsidede Bevægelse er nu kommen saa vidt, at vi se dens Virkninger i de store Verdensstaters indbyrdes Forhold. I Menneskeslægtens Solidaritet se vi Evolutions-Principet i dets videst mulige

Anvendelse. Ikke blot ere de store moderne Stater blevne stedse mere specialiserede og unificerede indenfor deres egne Grænser, men selve den civiliserede Verden udvikler sig til et stort organisk Hele, der er sammensat af mange stærkt specialiserede, men gensidigt afhængige Aggregationer.

To vigtige Punkter fremhæves særligt her: For det Første betegner i den sociale saavel som i den individuelle Organisme Gentagelsen af ensartede Dele et forholdsvis lavt Udviklingstrin; for de højere Udviklingstrin er det karakteristisk, at der findes særlige Organer for Udførelsen af særlige Funktioner. For det Andet: ethvert Organs Virksomhed er begrænset, og med en fyldestgørende Udførelse af den for hvert Organ særlige Funktion er det uforeneligt, at Udførelsen af andre Funktioner vedblive at hvile paa det. Skal Organets egen Funktion tilbørligt udføres, maa det ved andre Organer befries for Nødvendigheden af at paatage sig anden Virksomhed.

Forskellighederne mellem Samfund og individuel Organisme ere — ligeledes gengivne saa sammentrængt som vel muligt — disse:

1. Samfund have ingen specifikke ydre Former.
2. Den individuelle Organismes levende Væv er en sammenhængende Masse; et Samfunds levende Elementer danne ikke en sammenhængende Masse, men findes mere eller mindre spredte over en vis Del af Jordens Overflade.
3. Den individuelle Organismes levende Elementer ere for Størstedelen fixerede i deres relative Stillinger; den sociale Organismes ere i Stand til at bevæge sig fra Sted til Sted.
4. I Dyrets Legeme er kun et særligt Væv for-

synet med Følelsessans; i Samfundet ere alle Medlemmerne begavede med Følelse.

Med megen Skarpsindighed søger Spencer at vise, at disse Modsætninger dog ikke ere saa fundamentale, som de ved første Øjekast kunde synes at være; — men Forskellen Nr. 3 rækker dog meget vidt. Der følger af den, at Forholdet mellem Dele og Helhed i den sociale Organisme er et helt andet end Forholdet mellem Dele og Helhed i den individuelle Organisme. »Medens i individuelle Legemer alle andre Deles Velfærd er underkastet Nervesystemets Velfærd, holder dette ikke Stik, eller dog kun i ringe Grad, i Stats-Legemer. Alle et Dyrs Dele gaa op i det Heles Liv; det Hele har en samlet Bevidsthed, der er i Stand til at føle Lykke eller Lidelse. Saaledes forholder det sig ikke med et Samfund, efterdi dets levende Enheder ikke miste og ikke kunne miste individuel Bevidsthed, og efterdi Samfundet som Helhed ikke har nogen korporativ Bevidsthed. Og dette er en evigt værende Grund til, at Borgernes Velfærd ikke med Rette kan ofres for Statens formodede Fordel, og en Grund til at Staten ene opretholdes for Borgernes Skyld. Det korporative Liv maa her tjene som Redskab for Delenes Liv, i Stedet for at Delenes Liv skulde forholde sig tjenende til det korporative Liv«.

3.

Denne Slutning giver Anledning til en nøjere Betragtning af Spørgsmaalet om Forholdet mellem Del og Helhed i den sociale Organisme.

Fra Samfundets første Begyndelse og ned til den sidste Udvidelse af Regeringsvirksomheden ligger Begrundelsen af den Tvang, Samfundet øver over sine

individuelle Medlemmer, i disse individuelle Medlemmers Vel. Samfundets Trivsel er blot det nærmest liggende Formaal; det endelige Formaal er Enhedernes Vel. Men naturligvis maa Forholdet mellem Enhederne og det hele Samfund forandre sig med Forandringerne i den sociale Udvikling. Ihvorvel den sociale Organisations yderste Formaal aldrig kan være et andet end det ovenfor angivne, kan det godt være, at dette yderste Formaal kun kan fremmes, naar det foreløbigt skydes til Side for det nærmest liggende Formaal; med andre Ord: Samfundets Vel kan komme til at gaa forud for Individets Vel, og det individuelle Liv kan maatte ofres for at bevare Samfundet. Ja, man kan endog udtrykke Tingen endnu stærkere og sige, at hidtil har det nærmest liggende Formaal, Bevaringen af Samfundet, sædvanlig været af første Betydning; Individets Krav ligeoverfor det korporative Liv ere kun gradvis dukkede frem.

Hos isoleret levende Individ er Hensynet til Afkommet det eneste Hensyn forud for Hensynet til Personen selv, der gør sig gældende; hos saadanne Individ er kendes kun Konflikten mellem den Virksomhed, der tjener Personen selv, og den, der tjener Racen; de Arter, der ikke i tilbørlig Grad sætter hin Virksomhed bag denne, maa uundgaeligen forsvinde. Men for Individ, der leve i Samfund, kommer der endnu en Faktor til: Hensynet til deres Med-Samfundsmedlemmer, uden hvilket Samfundslivet vilde blive umuligt og ethvert Individ vilde tabe de Fordele, der ere forbundne med Kooperationen. Staten forlanger derfor foruden den Tilsidesættelse af Selvet for Afkommet, som ligger paa Bunden af alt Liv, en bestandig Tilsidesættelse af Selvet for Medmenneskene, negativt

ved Undertrykkelse af Handlinger der hindre, positivt ved Udførelsen af Handlinger, der fremme en fuldkommen og harmonisk Kooperation.

Den endelige Grund for Statens Existens er, som antydet, de forøgede Goder, som alle dens individuelle Enheder blive i Stand til at opnaa ved Hjælp af den. Dette gør Bevaringen af selve Staten til en Sag af største Vigtighed, og naar Staten staar i Fare, er Opofringen af Individet for at sikre Statens fortsatte Bestaaen berettiget. Naar Samfundet er i Fare, maa ethvert Hensyn vige for at frelse det. En foreløbig Tilsidesættelse af Individet for Staten bliver saaledes berettiget, — men denne Tilsidesættelse maa ogsaa blot være foreløbig, kan kun godkendes, saalænge det gælder Kampen for Statens Bestaaen.

4.

Theoretisk kan der skelnes mellem tre Arter af social Sammenslutning, alt efter de Formaal, Sammenslutningen skal tjene. Folk samle sig i Grupper: 1. blot for Selskabelighedens Skyld; 2. eller for i Forening at kunne optræde mod Fjender, Mennesker eller Dyr; 3. eller for ved gensidig Hjælp bedre at kunne tilfredsstille Livets forskellige Krav. Den første Art Samfund kunne kaldes de ikke-kooperative, den anden Slags de militære, den tredje Slags de industrielle. Det følger af sig selv, at der ikke her tænkes paa bevidste Samfundsdannelser i Henhold til en »Samfunds-Kontrakt«, saaledes som det attende Aarhundredes Filosofer tænkte sig den; — her tænkes kun paa, at Sammenslutningen, i Overensstemmelse med de tilstedeværende Betingelser, naturligen er kommen frem det ene Sted væsenligst for at imødekomme en Slags, det andet Sted for at imødekomme andre Slags Krav.

Som Exempel paa den første Art S sammenslutninger menes Eskimoerne at kunne nævnes: de leve i Samfund, men S sammenslutningen har intet krigersk Øjemed, og egentlig heller ikke noget industrielt, idet den industrielle Kooperation og Arbejdsdeling, der findes hos dem, neppe rækker stort videre end til Arbejdsdeling og Arbejdsforening indenfor den enkelte Familie. Exempler paa den anden Art S sammenslutning ere meget talrige; Jæger-Stammer frembyde vel de reneste Typer, idet den forenede Virksomhed vexler mellem indbyrdes Krige og Jagtexpeditioner, medens den industrielle Samvirken kun er tilstede i ringe Grad. Naar der endelig spørges om Exempler paa rent industrielle Samfund, saa findes neppe nok noget saadant. Hos alle civiliserede, højt civiliserede eller kun i meget ringe Grad civiliserede Folk søges alle de ovennævnte tre Formaal opnaaede gennem S sammenslutningen: Trangen til selskabeligt Samkvem tilfredsstilles; det økonomiske Liv lettes og fremmes ved industrielle Kooperationer, og det militære Øjemed spiller ogsaa sin Rolle.

Den Kendsgerning, at selv de i højest Grad industriudviklede Samfund i deres Forfatning ere halvt militære, fører os henimod en vigtig Sandhed. Ihvorvel den militære Virksomhed og den industrielle Virksomhed ere hinanden modsatte, saa har den militære Virksomhed dog under hele den sociale Evolutions Forløb i meget høj Grad bidraget til Fremme af den industrielle Virksomhed. Uden Krig vilde lidet Fremskridt overhovedet have været muligt. Krigen har væsenligt været den konsoliderende Faktor; den har ryddet en stedse større Mark for Udfoldelsen af de industrielle Kræfter. Enhver ny Indlemmelse, hidført ved Erobring, har til Syvende og sidst forandret de

tidligere bestaaende krigerske Forhold mellem de sammensluttede Samfund til fredelige Forhold; Interesser, der tidligere stod fjendtlige ligeoverfor hverandre, ere blevne afhængige af hinanden. Denne Proces, der har gaaet for sig fra Historiens tidligste Gry, fortsættes fremdeles, og dens Resultater række stedse videre. Forsaavidt Krigen hjælper med til at fremkalde over en hel Verden saadanne industrielle Betingelser, der gøre anti-industrielle Forhold umulige, arbejder den paa sin egen Ødelæggelse.

Det vil da forstaas, at selv de mest civiliserede Nationer endnu ikke ere komne helt ud af den militære Periode, men i det højeste befinde sig paa et Overgangs-Stadium. Under Folkenes tidligere Udvikling var Krigen en Faktor af største Vigtighed; paa de mere fremrykkede Udviklingstrin er Krigens Betydning vel relativt mindre, men selv ned til den nyeste Tid har Krigen spillet en stor Rolle med Hensyn til de nationale Interessers Unifikation. Videre end til et Kompromis mellem det militære Samfunds og det industrielle Samfunds Krav kunne vi ikke komme. Men her maa der atter skelnes: Tidligere blev Kompromis'et væsenligt i de militære Kravs Favør, nu noget mere i de industrielle Kravs. Medens tidligere Hævdelsen af den militære Magt var det altovervejende Hensyn, og Industrien kun fik Betydning, forsaavidt den hjalp med hertil, er den industrielle Udvikling nu bleven Hovedsagen, og den militære Magt har faaet den Betydning at beskytte Industrien, at fremme det fredelige Samarbejde. Vi kunne da ikke dele Samfundene i de militære og de industrielle, men vi kunne dele dem i de militær-industrielle og de industriel-militære, d. v. s. Samfund, hvor de militære, henholdsvis de industrielle

Hensyn staa i første Række. I hine Samfund findes en centraliseret Kontrol, despotisk Regimenter, vidt-forgrenet Rangsystem; Religionen er karakteriseret ved sine skarpe, fordømmende Dogmer; det gejstlige System er hierarkisk ordnet; det industrielle Liv er Genstand for stærk Statsindblanding; kun Statens Velfærd haves for Øje; Individet tilhører Staten og bestaar kun for Statens Skyld; Systemet er Tvangs-Kooperation. I Samfundene af den anden Type har det demokratiske Regimenter efterhaanden fortrængt det despotiske; Rang-Gradationerne udviskes efterhaanden og vise Tilbøjelighed til at forsvinde; Religionen faar en mildere Farve; det gejstlige ligesom det politiske Hierarki brydes op, Tolerance trænger igennem; Industrien, der ikke mere maa træde i Skygge for det Militære, faar Lov til at bevæge sig friere; Individet betragtes ikke mere blot som Statens Tjener og slipper for Statsindblanding i Privatlivets Anliggender; Staten eksisterer for Individets Skyld, og Systemet er den frivillige Kooperations. Udviklingen har i Hovedsagen gaaet i Retning af Samfundene af denne Art, — men ganske vist betegnes Udviklingen ikke med en lige, opadstigende Linje; Udviklingslinjen lider tværtimod af mange Ujævnheder, Stigninger og Fald, og i de forskellige Lande har Udviklingen været meget forskellig. Modsætningen mellem England-Amerika paa den ene Side, det evropæiske Kontinent paa den anden Side er betydelig. Men endog i et Fremskridtsland som Amerika træffes betydelige Tilbagefald, saasnart Forholdene begunstige en retrograd Bevægelse. Intet er lærerigere end denne »sociale Atavisme«, hvorpaa den nyere Historie har saa mange Exempler. Spencer har ofte behandlet dette Spørgsmaal, og i sin Artikel

»Specialized Administration« anfører han eksempelvis, at i Amerikas nordlige Stater havde kort før Borgerkrigens Udbrud Industri-Samfundet i den Grad vundet Overhaand, at »næsten al militær Organisation var forsvunden, og at alt krigersk Væsen var bleven Genstand for Foragt«, og dog forandrede Situationen sig strax efter Krigens Udbrud. »Under den sidste Krig i Amerika«, fortsætter Spencer, »se vi af Mr. Seward's pralende Ord: Jeg rører ved denne Klokke, — og en hvilken som helst Mand i den fjerneste Stat er Regeringens Fange (et pralende Ord, men ikke et tomt Ord, og et Ord, som mange Republikanere stærkt tiljublede) ... jeg siger, at vi af dette Ord se, hvor hurtigt, samtidigt med krigersk Virksomhed, den nødvendige Centralisation dukker op igen, og hvor hurtigt de tilsvarende Følelser og Forestillinger udvikle sig. Ogsaa Englands egen Historie siden 1815 viser lignende Bevægelser. Under de tredive Aars Fred svandt den militære Organisation ind; de militære Følelser tog stærkt af; den industrielle Organisation udviklede sig hurtigt; Borgerne hævdede deres Individualitet paa en mere udpræget Maade, og mange indskrænkende og despotiske Forskrifter slap man fri for. Omvendt: efter at man paa Kontinentet har set en Genopvaagnen af det militære Væsen, er ogsaa den engelske Krigsmagt igen bleven udviklet, og Tendensen henimod en Forøgelse af den centraliserede Kontrol, der ledsager saadanne Forhold, er tydeligt traadt frem«.

5.

Altsaa slutter Spencer, at der jævnsides med Militærstatens gradvise Nedgang og Industristatens gradvise Fremgang gaar en Stigning i den individuelle

Uafhængighed af Staten og en Aftagen af Statsindblanding i Privatlivets brogede Anliggender. Dernæst: Statsformaalet er Enhedernes Velfærd og den ethiske Borgen for den Statstvang over Individet, der udledes af Krigstilstanden, forsvinder, efterhaanden som Krigstilstanden selv forsvinder, og kan ikke opretholdes under en virkelig Fredstilstand. Følgelig: de, der søge at vende om paa den sociale Evolution ved atter at faa Omraadet for Statsvirksomhed udvidet, bestræbe sig for kunstigt at tvinge et System, der passer for en Samfundstype, ind i et anderledes bygget Samfund, der ikke har Brug derfor, — arbejde altsaa for et retrogressivt Foretagende, der i Følge Sagens Natur ikke kan være livskraftigt.

Men ikke nok hermed. Ikke blot svinder efterhaanden under den sociale Udviklings Forløb den ethiske Borgen for Statsindblanding i Individernes Forhold, — fra det evolutionære Synspunkt vil man se, at naar Regeringen stedse mere fuldkomment skal udføre de specielle Funktioner, som den egenlig er ansvarlig for, maa dermed nødvendigvis følge en Opgiven af Indblanding paa det private Omraade.

: Her maa man mindes den fysiologiske Arbejdsdelings Princip, hvortil der alt tidligere henvistes. Hvadenten Talen er om en individuel Struktur eller om Samfundet, betyder, som alt nævnt, Gentagelsen af ensartede Dele en lav Grad af Organisation, idet den fremskredne Udvikling overalt karakteriseres ved den Brogethed, der følger af en Mangfoldighed af forskellige Dele med forskellige Pligter. Desuden staar det fast, at Funktionernes Specialisation fører med sig, at Organerne maa holde sig til deres særlige Funktion alene. »Samtidigt med, at hver Del bliver skikket for sin

særlige Pligt, bliver den uskikket for alle andre Pligter« (Afhandlingen: »Representative Government«, af 1857), — en Sandhed, som ikke blot Biologien, men ogsaa Nationaløkonomien bekræfter. Anvendelsen af dette Princip paa det foreliggende Spørgsmaal er tydelig nok. »Samfundslegemets Regeringsdel exemplificerer denne Sandhed i samme Grad som dets andre Dele. I Kraft af denne universelle Lov kan en Regering ikke vinde Evne til at udføre sit særlige Arbejde, uden at tabe den Evne, den maatte have haft til at udføre andet Arbejde«. (Jfr. Afhandlingen om »Over-Legislation«).

Vi mene nu at maatte give et mere bestemt Svar paa Spørgsmaalet om, hvad der er Regeringens særlige Arbejde.

Vi have sagt, at Samfundsorganisationens endelige Formaal er de individuelle Enheders Vel. Kooperation sikrer Alle et rigere og fyldigere Liv, end hver Enkelt kunde skaffe sig selv, og Samfundets Opgave er da at garantere de Forhold, der muliggøre Kooperationen. Hvorledes sker dette? Ved at sikre den Tingenes Tilstand, der gør det muligt for hver Borger at drage den fulde Nytte af sine Evner og sit Arbejde, blot med den Begrænsning, der følger af, at alle Ens Medborgere have samme Ret.

At dette er Statens sande Opgave, ses ogsaa af den Kendsgerning, at hvilke andre Pligter Regeringen end i forskellige Lande og til forskellige Tider maatte have paataget sig eller afvist, saa er hin Pligt aldrig bleven overset. De tidligste og de sidste Samfunds-Udviklinger — de være forøvrigt saa forskellige de ville — have alle dette Maal for Øje. Samfundets positive Reguleringer ligeoverfor Borgerne have over

hele Verden skiftet, og variere fremdeles i Omfang, Strenghed og Retning; — at den negative Regulering hører ind under Regeringsvirksomhedens Omraade, er — i det mindste theoretisk — altid blevet anerkendt.

Den ethiske Begrundelse af Statsindblanding ligger i ethvert Tilfælde deri, at det er Statens Opgave at sikre de nødvendige Betingelser for en fredelig Koope-ration. Under Tider, hvor der bestaar et fjendtligt Forhold til andre Stater, maa det være Regeringens Hovedbestræbelse at beskytte Samfundet mod ydre Fjender; de Forskrifter, Regeringen giver, have at tjene dette Formaal. Efterhaanden som Krigsfaren forsvinder, vedbliver det dog fremdeles at være Regeringens Op-gave at opretholde de for et fredeligt Samarbejde nødvendige Betingelser: Regeringen skal nu beskytte Samfundet mod Fjender indenfor dets egne Grænser. I det ene Tilfælde som i det andet, er Staten ethisk berettiget til at begrænse den individuelle Arbejds-virksomhed, forsaavidt det er nødvendigt, for at det nævnte Maal kan naas; — saa vidt, men heller ikke videre rækker den ethiske Sanction. Ligesom der under det militære Regime ikke kan ses at existere nogen moralsk Ret for Statstvang udover, hvad der udkræves til en fyldestgørende Modstand mod fjendt-lige Samfund, saaledes kan der under det industrielle Regime ikke paavises nogen moralsk Ret for Stats-indblanding udover, hvad der udkræves til at uskade-lyggøre antagonistiske Enheder; Statsfunktionerne bør, ethisk set, ikke gaa udover Opretholdelsen af strengt retfærdige og billige Forhold mellem Samfundets enkelte Medlemmer. Saaledes kommer man ogsaa ad en anden Vej frem til den ovenfor givne Formel for abstrakt

Retfærdighed. Enhver Mand maa have Frihed til at gøre, hvad han vil, forudsat at han ikke krænker sine Medborgeres ligesaa gode Frihed; og Statens Pligt er det at beskytte hver enkelt Borger mod saadan Krænkelser. Krænker Staten selv Borgernes Frihed, overskrider den ikke blot Grænserne for sin Opgave, men den gør sig selv skyldig netop i det, som den skulde forebygge.

Dette er altsaa Statens egenlige Opgave, og naar Staten gør sig mere skikket til at løse den, vil den, som ovenfor nævnt, nødvendigvis blive mindre skikket for alt andet. Under uudviklede Samfundsformer udføres Beskyttelsesarbejdet mod ydre og indre Fjender kun ufuldkomment, samtidigt med at Staten besværer sig med Arbejde, der ikke vedkommer den; — under mere fremskredne Samfundsformer befries Regeringsmaskineriet efterhaanden for de det ikke vedkommende Pligter og bliver stedse bedre i Stand til at udføre sit egenlige Arbejde. Udviklingen gaar saaledes naturligen i Retning af en specialiseret Administration, i Retning af den Regeringstype, der passer bedst for det egenlige Regeringsarbejde og derfor mindst for, hvad andet Arbejde der nævnes kunde.

Denne Spencers Lære er bleven betegnet med allehaande slemme Navne, ikke blot af erklærede Socialister, men ogsaa af »praktiske Lovgivere« og »fornuftige Politikere«, der vilde skrigge op, naar man identificerede dem med Socialisterne, og som dog hvert Øjeblik føre Ordet for Forholdsregler, der i Virkeligheden ere socialistiske, omend under en let Forklædning. Men man kan roligt paastaa, at de fleste af dem, der fordømme Spencers Individualisme saa stærkt,

ere ganske uvidende om, at denne ikke blot har en negativ Side. De kende Spencers Misbilligelse af Statsindblanding, — og de synes at tro, at Sagen dermed er endt. Men Sagen er ikke dermed endt. Sandheden er tværtimod denne: at samtidigt med at Spencer protesterer imod, at Staten bestandigt blander sig i Sager, som ikke vedkomme den, fører han Ordet for, at den mere fuldstændigt udfører det Arbejde, der falder indenfor dens Omraade. Her hvor der ikke skulde lovgives, lovgives der (»over-legislation«), — her hvor der skulde lovgives, lovgives der ikke (»under-legislation«); Forhold, der skulde have Lov til at skøtte sig selv, reguleres, — og som en nødvendig Følge heraf, forsømmes andre Forhold, der netop skulde reguleres.

»Men jeg troede«, bemærkede en Interviewer til Spencer, »at De holdt paa *laissez faire!*« »Dette er,« svarede Spencer, »en Misforstaaelse, som mine Modstandere bestandigt gøre sig skyldige i. Overalt har jeg, samtidigt med at dadle, at Regeringen trænger ind paa Omraader, der skulde overlades til sig selv, kæmpet for, at Regeringsvirksomheden skulde udvides og udstrækkes yderligere paa de Omraader, hvor den hører hjemme, d. v. s. hvor det drejer sig om at opretholde et retfærdigt Forhold mellem Borgerne«.

Spencers Individualisme har saaledes sin væsentlige positive Side. Og navnlig er dette at fastholde: at den ikke kunstigt er stukket ind i hans System, men at den tværtimod er en organisk Del af hans almindelige Evolutions-Doktrin.

A. P.-St.
